

SĂMĂNĂTORUL

REVISTĂ LITERARĂ SĂPTĂMINALĂ

Redacția și Administrația BUCUREȘTI Strada Regală, 6.	Director: N. IORGA Redactori: { St. O. Iosif, M. Sadoveanu și I. Scurtu.	ABONAMENTUL ANUAL În țară . . . 10 lei În străinătate 12 »
---	---	--

C. NEGRUZZI

CU PRILEJUL UNEI EDIȚII NOUĂ A OPERELOR LUI ÎN PROSĂ

«Minerva» a început, supt îngrijirea d-lui Il. Chendi și d-rei E. Carcalechi, o ediție nouă, și data aceasta în adevăr completă, a Operelelor lui C. Negruzzi, povestitor măsurat, fin și clasic, unul din întemeietorii prosei noastre moderne. Volumul I-iu a apărut de câteva săptămîni și cuprinde întreaga «Prosă» a acestui autor. Se scot din uitare și unele lucruri mai mici pe care nu le găsisese editorii de mai înainte. «Prosa» lui Negruzzi e însă țaria, însemnătatea, valoarea lui de căpetenie. În acest volum avem ce-i trebuie mai mult publicului din toate scrierile lui, destule de felurite, de și foarte puține la număr.

Sînt puțini scriitorii clasici pe cari școlarii să-î înțeleagă și să-î guste, la cari să se gîndească apoi cu plăcere și după amintirile din clasă. Nu-mi aduc aminte să ne fi mișcat Alecsandri, care suna și trecea ca o musică, nici chiar Bolintineanu, cu toți eroii lui tăiați grosolan, colorați tare și încăierăți sălbatec. Cînd profesorul de romină din clasa a IV-a a liceului din Botoșani, un Ardelean entusiast, care păstra acasă la el ca o comoară vechea ediție Socecă, legată scump, a scriitorilor noștri celor mari, cînd deci acest aspru profesor de inimă deschise volumul elegant al lui Negruzzi și alese pentru cetire pe «Alexandru Lăpușneanu», nu eram mai bucuroși decît de o cetire obișnuită, — adecă nu eram de loc bucuroși. Pe încetul însă acele frase simple, cuminți, pe care-ți venia să le cetești cu un glas potolit, parcă aveai să spui o taină, acele frase de toate zilele, fără o comparație, fără o exclamație, fără un meșteșug și o șiretenie, acea poveste lină ca de martur bătrîn al vechilor împrejurări puse stăpînire pe noi. Sufletul copilului e cîstit, el nu poate fi cucerit de orice, dar se dă întreg. Copiii urăsc cetirea în ea însăși și o iubesc numai cînd ea nu mai este o cetire, ci fereasta limpede prin care anumite lucruri mari, strașnice, minunate, se văd. Și iarăși copiii au

în inima lor bogată puțință, care lipsește celor mai mulți dintre oamenii mari, de a înțelege, de a admira și, intimplător, de a îndeplini *croismul*. Cite suflete de viteji și Făt-frumoși nu zugrumă școala și nu îngroapă viața! Iar cei ce rămân viteji și Făt-frumoși, aceia, — uitați-vă bine la nedestoinicia lor pentru înșelare, pentru trădare, pentru lingușire, pentru socotelă, pentru *izbindă*, — aceia au rămas copii.

Deci atunci, într'una din odăile de slugă ale unei vechi case boierești din Botoșani, unde era atunci clasa noastră și unde acuma stau slujbași de-ai Poliției aceluși oraș, am văzut noi — vre-o douăzeci de copii, cari pot fi oricând marturi despre aceasta — pe Alexandru-Vodă Lăpușneanu — groaznic om! — și pe fricoasa Doamnă Ruxandra, care poate însă să-și otrăvească bărbatul cu învoirea și binecuvîntarea Mitropolitului, pe Moțoc Vornicul, care se zbate așa de dureros înaintea morții prin sfășierea de către norod — noi îl vedeam ca un șarpe căruia stă să i se zdrobească capul! — și cite unul din ceilalți. Vedeam cămări de prinz, în care vinul roșu se amesteca în revărsarea înceștărilor cu sîngele roșu pentru ca să îmbete de o potrivă, pînă la nebunie, pe tiran, vedeam tăcuta odaie de umbră în care bolnavul nelegiuit hîrcia asupra morții, năpădit de sîngeroase vedenii, și aveam un suspin de ușurare cînd aflam că s'a îndeplinit fapta, că a murit acel Voevod rău, cu hohotul de ris al dracului în gitlej.

Și profesorul ni dădu să bem mai departe din băutura visurilor.

Parcă cetesc astăzi pe «Sobieski și Romîni». Iarăși, nu îndeplinesc această treabă mecanică de a depăna slove negre în odaia cu mirosul de muced, ci privesc de pe culmile de ziduri negre ale Cetății Neamțului, cum vine regele, «riga», și Hatmanul, și stolul strălucitor de oaste către cuibul nostru de plăieși, așa de puțină numai pentru ca-să fie așa de mari. Ridem cu despreț, noi toți cei douăzeci din clasa a IV-a, cînd crainicul cu trîmbița lungă ne îndeamnă spre închinare. Și stăm noi așa zi de zi împotriva mulțimilor, tot mai flămînzî și tot mai eroici, pînă ni se îngăduie de Sobieski, uimit, ieșirea cu cinste din cetatea moldovenească. Și ni cresc aripă, aripă mari cît idealul, cînd putem spune cotropitorului regal că sintem numai șese oameni, după ce «zece din noi au perit din mila Măriei Tale».

Ba am pătruns și hazul de ghiduș, foarte *istoric* de altfel și îmbătrînit, din descrierea provincialului de la Iași, sau din alte chipuri și scene ale Scrisorilor la un prieten. Acel afurisit stil limpede, ușor, care începea ca în gramatica lui Manliu sau ca în *Războiul* lui Weiss, pînă te lua întreg în brațe, acela ne momia. Și doar atunci întiași dată învățam istoria Romînilor, cu un bun profesor molliu, care dormia

cînd nu ne adormia, așa încît nimic, dar nimic nu ni se prindea de inimă! Și doar atunci am mers să vedem mănăstirea Păpăuții a lui Ștefan-cel-Mare și ne-am întors de acolo ca și cum am fi văzut la țară niște vechi grajduri dărîmate! Numai prin Negruzzi am avut multă vreme vedenia trecutului.

Peste doi ani cetiam pe Eminescu și pe... d. C. Mille. Ceva mai târziu, puținii *cetitori* dintre noi dădeaŭ iama prin noutățile librăriei franceze. Ce departe rămăsese în urmă Cetatea Neamțului și iatacul de agonie al Lăpușneanului!

Cînd pe urmă am cetit, cu ochiŭ «critic», data aceasta, pe C. Negruzzi, am găsit odată cu slova lui, și impresiile, *vedeniile* mele. Numai în Scrisori zîmbetul era cam vestejit de vreme; risul acela batjocuritor și rău al satiricului fără îndrăzneală, fără ideal, îmi hihia la ureche prea bătrînește. Mă întrebam din cînd în cînd, dezmoțîndu-mă de monotonia aceluï scepticism ușuratec, totdeauna asemenea cu sine însuși, mă întrebam dacă pe acel timp de prefaceri mari, în acele zile de luptă încordată, cînd ni făuriam viitorul, nu era și cite ceva care să zguduie sufletul, să miște inima într'un ritm larg, să înțepenească de serioșitatea patimii acea față mică, bătrîncioasă, răutăcios-zimbitoare pe care o vedeam în locul portretului cunoscut al lui Negruzzi. «Flora romînă», scrisorile acelea cam *prețioase*, alcătuite din rămășițurile anilor din urmă, mi se părură cu totul uscate. În *Zoe* — povestea unei fete care moare de iubire —, în *Alergarea de cai*, un cadru de moravuri romantice, ușoare și spirituale, care s'ar potrivi de sigur mai bine în Parisul din 1830 decît în Chișinăul Basarabiei, cu eroi din Rusia și din Moldova —, în acestelalte două mari *nuvele*, m'a răspins sentimentalitatea falsă, cuvîntările reci pentru patimă caldă. Mai dăunăzi aflaiŭ printr'un articol al celui mai bun cunoscător de scrieri din acest timp, d. G. Bogdan-Duică, aflaiŭ că vestita schiță «Cum am învățat românește» e pregătită, nesinceră și neadevărată și că a făcut multă durere unui biet dascăl cum se cade, care n'a uitat-o pînă la moarte. Scrisorile pe care le dau editorii cei noi, n'au nici concentrare a sufletului, nici lumină. Iar din articolele foiŭ oficioase, conduse de Negruzzi, îl văd că avea cea mai proastă idee despre țerănimea din vremea sa.

*

Toate acestea se explică de sigur. N'a fost în străinătate ca alții; a cetit la întîmplare. A trăit ca mic funcționar. A scris după stă-

ruința prietenilor: a lui Eliad, a lui Asachi, a lui Kogălniceanu. Și n'a avut public. N'a avut ideal. Dar toate timpurile și toate vrstele vor arăta aceeași admirație pentru *Alexandru Lăpușneanu*, pentru *Sobieski și Romîni*.

N. IORGA.

2 IULIE 1904

*La Putna, în tăcuta mănăstire,
În stogurî se cărsa pe dale luna.
În întuneric sta mormîntul sfînt..
La căpătîiî, precum un strop de aur,
În candelă răpaia licăria.*

*Și iată'n stihuri dulci, cîntînd mîrirea
Stăpînului cerese, se coborîră,
Pe-un nor ce se împrăstie pe lespezî,
Doi îngerî în reșmînte de zăpavă,
Cu fața albă și prea luminată.*

*Toți sfinții de pe ziduri se mișcară.
În turlă clopotul sună blajîn
Și crucea lin se lumineă în umbră.—
Plecîndu-se peste mormînt, cu mîna
Urîră lespeda de stocșe plînă
Și Domnul se-arătă cu mîni pe piept,
Dormînd adînc un somn neliniștit
Cu iconița 'n degetele lungî.*

*«—Deșteaptă-te Stefane, Împăratul
Ți-a auzit pîoasa ta rugare
Și ne-a trimis să te purtăm în fața-î.»
Și îngeru-î suflă ușor pe frunte
Voitodul tresări, și 'ntr'un suspîn,
Pîroapele unite desfăcînd,
Se ridică cu zangăt, și coroana
Pe pletele lui albe strălucia...*

*Apoi purtat de îngerî se'nălță
În cerul negru înflorit de stele.
Un rîu de aur îi scâldea'n lumineă
Și'n urmă șerpuita o brazdă albă,
Precum pe mare urma unei luntri.
Pe muși, păstorî căzură spre 'nchinare
Înspăimîntați de-atîta frumusețe.*

*Și tainica relenie pluti
Măi sus, măi sus de lumea pămîntească*

*Și se pierdu în groaznica tăcere.
'Zrecu 'ntr'o clipă de pămînt și lună,
Alucecînd măi iute ca lumina;
O înrelia adîncul greu al nopții,
Și stele răsărînd din negrul haos,
Sclîpînd ca urieșe diamante,
Zburău spre ei,—un roiî aprins de sorî,—
Și iute se stingeaă, clipînd în urmă.*

*Curînd simfiră cum le bate'n fașă
Un rîu cerese înmuector de inimî:
În fund, în depărtarea ca de ris,
Se lămurî o geană aurie;
Apoi într'o ninsoare de lumineă,
Ce tremura de fragede cîntări,
Încunjurat de rugă și mireșme
Ședea'n înfricoșatî mureșie
Pe tron de diamant Temeiul-lumî.
Tot gîndul s'umilește înaintea-î,
Pătruns de o dumnezeiască uimire,
Și inima în placură se schimbă,
Setoasă de-o iubire nesfirșită.—
Ingenunchiat Stefan înmurmurise
În fața Slavei, și ca o suflare
Veni de stînse blînde cîntări.
Atuncea Sfîntul nostru curîntă:
«—Sînt patru veacuri, Prea-Slăvite Doamne,
De cînd în piatră tare-am fost închis.
Nu-î vremea să îmbrac lucioase zale
Să string în mînă spadă de Arhanghel
Și fața să-mî arăt uimitei lumî?
Mi-e somnul morfîi dureros la Putna,
Căci sufletul rîtașului Mihaiî
Uciderea să i-o răzbuin imî strigă;
Un veac ce-arut-a lumea măi mișgar
Mi-a pîngărit coroana mea și tronul,*

*În timp ce Țara mă chema gemînd ;
Si ciubul mieî ajuns pe minî străine
Ruină e'mpărate al Dreptății!
Dușmanii mi-au cîntit din trupul Țerii
Grădina luminoasă a Bucovinei
Și Basarabia 'n cetăți bogată.*

*O Doamne, 'n noșți de liniște tresar
Si geme sufletu-mî de întristare,
Căci de pe malul Mureșului rin
Duloase plingeri și chemări de dor,
Iar din spre Răsărit scăpare-mî cer
Ai neamului copii primejliiți.
Stăpine-atunci aș vrea să mă ridic,
Si neamul tot să mi-l adun la piept,
Să-mî smulg din teacă sabia știrbită,
În singe să'nroșesc pămîntu'ntreg...*

*Dar voia ta cea sfîntă mă oprește.
O pîclă grea mi-apasă peste piept
Si anii trec ca nouri de furtună
Peste adîncul meî mormînt... Stăpine,
Sloboade-mă din somnu-mî chinuit,
Stăpine, dă-mî să sorb vîpaia vieții...
Sint patru reacuri de cînd dorm...»*

*Blind Împăratul îl privia, și ochii
Supt albele sprîncene licăriră ;
Punîndu-î mîna 'n creștet binîșor,
Îi zise: — «Crezi tu, fiule iubit,
Atîtea suferințe c'am uitat?
E cumpănită soarta fiecărui
Și hotărîta ziua cînd pedeapsă
Voii da asupritorilor de neamuri.
Atunci florii vieții rei sinși
Si recea marmoră nu te o cuprînde.*

*Biruitor rei năcăli din morși,
Tu al Dreptății luminos Arhanghel.
Cu fruntea 'n pulbere se vor culca
Vrăjmași 'n fața strălucirii tale ;
Minia mea va apăsa pe ei!
Atunci vedea-rei neamul tău ce poate,
Ce vrednicie am sîdit în sine,
Și pentru ce isprăvi îl fin pe lume.»
Înseninat Voicodul asculta,
Un plîns fierbinte-î șiruia din pleoape,
Si iarăși Dumnezeuî grăi:
« — Stefane 'nnalță-te și vezi-ți neamul
Cum își serbează sfînta pomenire !»
Supt lună-atunci se desfiu mîreață
Întinsa țară, toată Romînimca,
În fața Vozrođului nîmit.
Vedea cum munții se-odîhniau tăcuți,
Întîuse umbre aruncînd pe cîi,
Cum rîuri undoind ca șerpî de-argint
În cîmpuri înștorite se pierdeau.
Pe largile cîmpuri călătoria
Luminii mărunte ca la Înviere:
Spre Putna se 'ndreptau tăcute-alaiuri
Ca să 'ngemuneche la mormîntu-î sfînt ;
Si măi răzu Vozrođu 'mbucurat
În săle și 'n orașe, pretutîndent,
La Danăre în hrubele de stuhuri,
În albele căsuțe dintre munți,
Cum strălucia icoana lui în inimă.*

*Si liniștit Stefan cel Sfînt se 'ntoarce
Să-și ica odîhna lîng' altarul Putnei.*

G. VILSAN.

CUGETĂRI

Sint iertări care biciuiesc în față.

*

Criticul e une ori un grădinar care se îngrijește ca arborii să nu crească prea sus.

*

Cine se bucură de lovitura ce ai primit e cu atît mai pre jos decît acel care a dat-o, cu cît i-a lipsit curajul.

X.

BOIERUL IORGU BUHTEA

— NUVELĂ —

(Urmare de la n-1 precedent.)

Alegerea avuse loc Simbătă: Duminecă, -boierii, ca de obicei, veniră îndată după prinz, să mai steie de vorbă la cafeneaua din mijlocul tirgului — *Cafeneaua boierească*, unde se băuse cu o seară mai nainte, dar în care nu de multă vreme începuse a intra și cei mai așa, mai de mîna a doua, cum s'ar zice. Boierii își păstrase în cafenea colțul dumnealor, cu covor așternut pe jos, cu divan lingă părete și cu mese de marmoră în fața lui.

Proprietarul, Ghiță *Eughenistul*, cum îi zicea lumea, nu te-ar fi lăsat odată cu capul să te așezi în colțul boieresc.

— Nu te amesteca unde nu-ți fierbe oala, zicea el rizind celui ce se încerca să calce obiceiul.

De mult ce primise și slujise pe boieri, ajunsese să se creadă și el oarecum de neam; cu mare greu se hotărî să deschidă ușile și altora, mai mititei. În cele din urmă, i se făcuse atitea neajunsuri din pricina aceasta, încît alergă într'una din zile cu lacrimile în ochi la boierul Buhtea:

— Ce e de făcut, Măria Ta, că nu mă mai lasă tineretul ista să trăiesc.

— Dă, măi Ghiță, alte vremuri, alți oameni! Primește-i și tu; ce-ai să faci? Păstrează-ni nouă colțul din stînga, și dă drumul la oricine, căci mini-poimîni, cînd ne-om cărăbăni de pe lumea asta, copiii tăi cu dinșii aū să rămîie...

Pe ziua de azi, Ghiță avea fața întunecată de tot; primi pe boieri oftînd, uitîndu-se cu ură în colțul din dreapta, unde filizonii, gătîți ca de nuntă, se adunau unul cite unul.

Gheorghe Neagu se lăsase așteptat; în cele din urmă, sosi și dinsul; fu primit cu mare veselie.

Boierii sfătuiau domol, sorbindu-și în ticnă cafelele; nici nu ascultau glumele ce veniau în spre dinșii ca o ploaie de săgeți. Noroc că boierul Furtună plecase de dimineață la o vie; dacă ar fi fost aici, poate că lucrurile n'ar fi rămas așa: cum e dumnealui furios, li-ar fi dat îndată peste nas.

Peste citva timp, se scoborî din trăsură și boierul Buhtea; cînd zări pe Neagu, întoarse capul și se duse întins la masa boierilor de se așeză cu spatele la dinsul.

La intrarea lui, tineretul scoborî glasul.

— Ce dracu bre, par-că ni-ar fi frică de dinsul; ce-ați amuțit așa?

Știi una, Neagule? Eū găsesc că ar fi vremea să dai grozavului istuia peste nas, șopti un altul.

Gheorghe Neagu se îngimfă, porunci șampanie și turnă prin pahare.

— Să bem, băieți, în sănătatea celor de acum.

Boierul Costache Negură, nașul lui Gheorghe Neagu, dete cu jale din cap:

— El bea vinuri scumpe, și bietul tată-său de abia o duce de azi pe mine.

Neagu mai porunci șampanie, sîngele tinerilor prinse a clocoti, glasurele se ridicară din nou.

— Ar fi bine să ieșim de-aici, au început să se obrăznicească, spuse boierul.

Cînd să plece boierii, Neagu băgă de seamă și se grăbi să vorbească :

— Aveți dreptate voi: obiceiurile învechite trebuiesc călcate în picioare ca și interesele personale. Ruginiții, cu ori-ce preț, înlăturați. Boierii îngălbeniră de minie.

Boierul Buhtea se întoarse către Costache Negură, și zise liniștit, dar cu glasul tare :

— Să-i spuî lui Mihalache din partea mea că rău a făcut că nu și-a urechit la vreme *mucosul*.

Apoi ieși, cu capul sus, din cafenea, urmat de ceilalți.....

Tinerii amuțiră ; tocmai după ce se dusese boierii, își veniră în fire de cele auzite. Neagu începu a striga în gura mare că-i va arăta el cine e mucosul. Tinerii îi țineau hangul ; după părerea tuturor, duelul era de neînlăturat. Auzi dumneata să se insulte un deputat, reprezentantul păturii culte, alesul tinerilor — oamenii de viitor ai țerii!

— Cu ce s'a simțit insultat, strigă unul. Neagu nu i-a spus-o personal. Dacă și-a luat-o asupra dumisale, însămnă că se cunoaște singur mai bine de cum îl știm noi.

— S'au dus vremurile dumisale ; astăzi nu ne mai sperie cu bătrîneța.

— Bătrîn, nebătrîn, cum știe să arunce vorbele, trebuie să știe să deie socoteală de ele, strigă Neagu.

Firește, după ce se domoliră puțin, se puse la cale duelul. Alese pe doi mai vorboreți, să se ducă la boierul ca martori ai lui Neagu ; acesta, cu ifosul lui, hotări condițiile : aveau să se bată cu pistoalele ; trei focuri, unul la 30 de pași și două la 25 de pași ; rănile ușoare să nu se țină 'n seamă.

Unul se apropiă de Neagu :

— Dar tu știi că pe vremuri boierul a fost un trăgător vestit.

— O fi fost pe timpul lui Moruz, răspunse Neagu ; azi nu-l vezi că tremură ca o gelatină ?

Toți riseră de spiritul lui Neagu.

Ș'apoi nu era doar întiul duel al lui Neagu ; prin străinătate avuse cu ghiotura ; rănise în toate. La lucruri de acest fel era un norocos de frunte. Luară înțelegere ca într'un ceas să se întâlnească acasă la unul dintre ei, să chibzuiască răspunsul boierului, care se putea prea bine să nu primească ; apoi se împraștiară.

Dintre toți, cel mai încredințat că boierul Buhtea, cu toată bătrîneța lui, avea să primească duelul, era Gheorghe Neagu. Dînsul se gîndia cu bucurie la fama care era să-l acopere după acest duel, chiar dacă numai ar fi rănit pe boier. Ce vorbă ! era cea mai frumoasă întimplare ce-i venia în viață, mai frumoasă chiar decît deputăția. Ș'apoi se ducea mai încrezător ca totdeauna în norocul lui ;

ce spusese mai adineăori, că boierul o fi fost trăgător vestit pe timpul lui Moruz, o spusese, nu din glumă, cum o luase ceilalți, ci încredințat că e așa; pe cînd ochiul lui era tot atît de ager ca acum doi-trei ani în urmă...

Boierul își cetia gazeta, cînd cei doi martori sunară clopoțelul. Boierul li ieși înainte, de-î primi. În fața lui, ifosul obișnuit al celor doi tineri peri; începură foarte încurcați:

— Vă rog să ne iertați... o afacere... o afacere de onoare ne aduce... sintem foarte mîhnîți...

Boierul zimbi.

— Înțeleg mîhnirea dumneavoastră, și e păcat, căci sinteți tineri; în schimb, o să vă trimit pe doi bătrîni mai veseli.

Toț timpul cît vorbi, îi ținu în picioare, în șală.

Martorii hotărîră locul de întîlnire cu boierii, apoi mai îngînară două-trei cuvinte, și-o șterseră foarte bucuroși că scăpau de cei doi ochi ce li sfredelise într-o clipă toate gîndurile. Cînd se văzură în trăsura, răsuflară din greu.

— Uf! afurisit boier! Par'că l'am fi chemat la chef; ce Dumnezeu, nici n'a tresărit. Cum i s'o fi părut lui Neagu că tremură? Îi cit un brad, omule!

La vestea că boierul primise să se bată, Neagu și cu prietenii lui săriră 'n sus de bucurie.

— E vorba că ne-a ținut toată vremea în șală ca pe niște cîni.

Tinerii se infuriară.

— Să nu-l cruți, Neagule, țipa care mai de care.

— Nu vă fie frică, li răspunse dînsul, vă curăț eu pădurea de toate uscăturile, în scurtă vreme...

* * *

Boierul trimise trăsura la 'conul Sandu Dragoș cu o scrisoare prin care-l ruga să vie numai decît dimpreună cu boierul Anghel Iurașcu.

Într'un șfert de ceas, cei doi boieri suiau scările: 'conul Sandu Dragoș, scurt și gros; 'conul Anghel Iurașcu, de aceeași statură, dar mai slab. Pînă în susul scărilor 'conul Sandu se făcu numai o apă de 'nnădușeală.

— Ne-ai adus pe sus, boierule, ce prăpăd o fi? Bietului Sandu i-a ieșit sufletul suind în fugă scările.

— Bine-ați făcut că v'ați grăbit, li spuse boierul, căci iată cum stă lucrul.

Ajunși în odaie, boierul li povesti în cîteva cuvinte ce era și de ce-i chemase.

Conului Anghel îi trecu veselia, iar, 'conul Sandu rămase cu mina în buzunarul unde-și căuta batista, să se șteargă pe frunte.

— Boierule, începu 'conul Anghel, să-mi îngădui să-ți spun cîteva cuvinte; eu cred că ar fi să te scobori prea jos primind să te bați cu un om ca Gheorghe Neagu, pe care l-ai miluit de atîtea ori și care în schimb te birfește și pe dumneata și pe noi toți.

Conul Sandu prinsese la suflet.

— Și eu cred tot așa, boierule, zise dînsul.

— Eu nu socotesc astfel, dragii miei, și voi trebuie să faceți ce vă rog eu, răspuse boierul. Gheorghe Neagu o fi el un om de nimic, dar astăzi are un loc în sfatul țerii; locul acesta l-am ținut și eu și tu, Sandule, și bietul Pară, pînă mai dăunăzi; dacă nu cinstim omul, să-i cinstim locul care-l are el. Ș'apoi, boierilor, mîne-poimîne ne ducem; mai avem acolo cîțiva ani de viață, nu vreau ca tocmai la sfîrșit să lăsăm o amintire jîgnitoare, să se vorbească pe urma noastră ca pe urma unui neam de iepuri. Lumea te judecă după ce aude...; doar nu mă duc cu gîndul să-l împușc; uite mi-î, martor Dumnezeu.

Boierul se întoarse spre iconostas și-și făcu cruce.

— Tocmai asta mă neliniștește, boierule, răspuse 'conul Anghel. Știam eu fără să-mi spui, că nu te duci cu gîndul să-l omori, da vezi că dînsul vine cu gîndul să te ucidă. Boierule, omul acesta n'are suflet. N'o să te cruțe, Doamne ferește. Bagă de samă că nu cruță nici pe cel care i-a dat viața.

— Nu, 'coane Anghele, nu-l cred atît de fără suflet. Neagu face asta de fală.

— Boierule, o face ca să te omoare. Dar, de oare ce dumneata crezi că trebuie să te bați, înseamnă că ai judecat bine. Iartă-mă că mi-am dat și eu părerile; sufletul unui prieten se moaie ușor. Ne ducem.

— Să primiți orice condiții vor pune și să potriviți ca mîne să ne batem cît mai de dimineată.

Boierii își luară ziua-bună; boierul ieși după ei în cerdac. Pe scara de jos, conul Sandu se întoarse:

— Te găsim mai târziu acasă, să-ți aducem răspunsul?

— Nu-i nevoie să vă trudiți, dragii miei; mîne, la șase dimineata, vă aștept să luăm împreună cafeaua; îmi veți spune atunci cum ați hotărît.

După ce plecară, boierul Butea se primblă puțin prin cerdac; gîndurile îl ținură citeva clipe legat de întimplarea de după prînz, apoi liniștea i se scobori în suflet. Nu era omul care să se lese prada inchipuirilor, ce pun atît de ușor stăpînire pe mințile oamenilor slabi.

Boierul se scobori în grădină și-o luă printre teii ale căror ramuri se împreună de-asupra, cufundînd aleia în întunec; departe, la capătul cellalt, apusul se zăria puțin, ca lumina unei candelă ce clipoțește într'un altar. Boierul se opri, privi într'acolo, apoi pași ușor pe nisipul moale.

Îi lipsiau copiii nepotului, ce-l întovărășiau totdeauna în plimbările prin grădină. Amintirea lor îl făcu să zimbească de mulțămire.

La capătul aleii, grădina se prăvălia în vale; dincolo de umbra copacilor lumina izbucni ca o flacără.

Boierul puse mîna streșină de-asupra ochilor și rămase multă vreme cu privirile pierdute pînă departe în adîncul zării, unde bulgărele de aur se topise, innecînd cerul și pămîntul.

Degrabă seara avea să se lese ușoară, ca aripa unei paseri ce vine de departe.

Tirziu, boierul se întoarse în cerdac, unde îl aștepta masa. După ce gustă din mîncare, porunci de-î aduse un jilț, se așeză într'insu și-și aprinse o țigară.

Vestea că boierul se va bate în duel, străbătu ca fulgerul tot târgul. Nimeni nu se așteptase să ajungă lucrurile pînă aici. La urma urmei, își ziceau cei mai mulți, ce mai vor băieții aceștia? Își alesese pe unul dintre ei, batjocurise pe toate potecile pe toți cei d'innaintea lor; și-acum, cînd ajunsese să li spuie bătrînilor în față cele ce scrisese prin gazete, să provoace la duel pe acel care-i pusese la locul lor? Pe cine! Pe boierul Iorgu Buhtea, omul căruia nu era nimeni în Ținut să nu-i datorească recunoștință!

În cîteva ceasuri, tot târgul trecuse de partea boierului Buhtea. Boierii își chemară băieții și supt jurămint de afurisenie li luară cuvîntul că nici nu se vor uita la cei din șleahța lui Neagu, cari-și necinstiau neamul.

Boierul Furtună află tocmai sara tirziu, cînd se întoarse de la vie, vestea duelului.

Coana Mândița nu se pricepea cum să i-o spuie:

— Știi, Vasile, că Gheorghe Neagu v'a făcut *ruginiți* în cafenea? Boierul se făcu foc:

— Mândițo ast-fel de lucruri să nu-mi spuî mie. Eū nu vreau să știu ce se vorbește în dosul mieu.

— Da vezi că cuscrul l-a făcut *mucos*.

— Ei și? foarte bine i-a făcut.

— Mine se bat cu pistoalele, Vasile dragă.

Boierul sări în sus.

— Ce spuî?

Conul Vasile se răpezi, își luă bastonul cel gros și o porni pe ușa, curat ca o furtună.

Se duse întâiu la boierul Iorgu: acesta se culcase. Atunci o luă înapoi spre boierul Trufanda. I zări în cerdac:

— E adevărat, Alecule, că boierul se bate mine cu nemernicul cela?

— Adevărat, Vasile.

— Așa? atunci să-i arăt eū deputatului duel moldovenesc.

Și se răpezi înapoi spre cafenea.

Singeros și neiertător, boierul Furtună nu putuse în viața lui să se stăpînească. Vestea aceasta îl tulburase ca nici-odată:

Întră în cafenea, se opri lîngă ușa și strigă lui Ghiță, de se cutremurără geamurile:

— Mă rog, aici îi deputatul? aici îi nemernicul cela! Să-l învăț eū cum se bate în duel!

Toți incremenise. Neagu, spre norocul lui, lipsia; altfel, ar fi făcut cunoștință cu mina de fier a boierului. Cițiva filizoni se strecurară, care unde putură.

— Să-i spuî, Ghiță, că de mine nu scapă nici în bortă de șerpe. Așa să-i spuî, mă rog dumitale.

Apoi se întoarse către cei de prin prejur:

— La asta ați ajuns, să vă poarte copiii de nas! De dînsii să aveți parte!

Boierul Furtună izbi ușa și ieși. Cum ajunsese acasă, începu să se plimbe prin odaie. Nu putu dormi toată noaptea. În zorii zilei, dădu poruncă să-i înhame caii, și porni la boierul Iorgu.

(Va urmă).

Reproducerea oprită.

PARTEA A DOUA

II.

După ce Negrea își sfârși concediul — Septembrie —, își începu iar, însă ca alt om, treburile cancelariei. Se simția și el acuma stînd parcă mai bine pe scaun. Vechiul gospodar îi zîmbia mai cu prietenie și-l opriau în drum, ori în coridorul Primăriei: «Ei, merge gospodăria, merge?» El zîmbia și răspundea cu convingere: «Cum nu, foarte bine...», ca și cum era pătruns de toate tainele, de toată tactica pe care trebuie să o aibă un bărbat.

În afară de treburile slujbei lui, mai venira și alte datorii: vizitele la cunoștinți. Cucoana-Casuca, nuna, dădu lămuririle trebuitoare: unde trebuia să se ducă întâiu, cit aveau a sta pe unde se duceau, cum să facă poftirile. În multe rînduri, chiar îi întovărăși și dumneaei. Și așa cunoscură mai de aproape, însă între priviri dulci și vorbe de prietenie, casa lui Nicu Tanasache, unde fetele zîmbiau cumiști cînd zîmbia și mama și unde numai cuconu' Nicu, soțul, rîdea cu hohote ținîndu-se de burtă; cunoscură familia Ghiță Ionescu, unde cucoana vorbia în rețete și în proverbe și unde, dacă întrebai pe *dumnealui*, îți răspundea tot *dumneaei*, după care *dumnealui* dădea din cap cu un zîmbet de aprobare îngăduitoare. Visitară și pe Neculcea, și Tinca găsi «foarte bine» pe cucoana Marița, iar soțul era foarte simpatic. Chiar Vasile avuse, după ce ieșiseră, o vorbă bună: «N'o fi dracul așa de negru cum îl zugrăvește lumea...». Lumea, adică cucoana-Casuca, rîsesse cu șiretenie și avuse și ea o altă vorbă: «Răbdare, răbdare! Încă nu cunoaștem bine pe dracul!».

După aceia primiră și tinerii în casa lor. —

În cea d'întăiu Duminecă cînd trebuia să vie musafiri, Tinca se sculă des-de-dimineată. După ce mama-Ioana mătură și spală pe jos

prin odăi, după ce așază lăvicerele, Tinca singură intră în *salonaș*, cu pământul de pene moi. Deschise ferestrele și începu a aduce fiecare lucrășor la lumină. Îl bătea cu penele și-l netezia cu cirpa albă de flaneluță. Apoi, în capotu-i lung de satin, se așază în mijlocul odăii și se uită cu un zîmbet de stăpînă mulțămîtă în jur.

Pe păretele din fund, fără ferestre, era întins un covor, un covor tuns turcesc: într'un chenar de trandafir de colorî felurite, se arăta un călăreț în tunică albastră, cu burnuz alb la cap, cu ochii jumătate albi, jumătate negri. Era aplecat înaintea pe un cal cenușiu pornit în goană și purta în brațe o femeie despletită, o pradă de dragoste.

Pe păretele din spre miazăzi, între ferestre, stăteau frumos rînduite fotografiile, în două arcuri, cele mari de-asupra, cele mici de de-supt. Toate erau în rame negre și închideau chipuri felurite, cunoștinți, rubedenii, bărbați și cucoane, în haine noi, uitîndu-se într'o parte, drept, cu giturele țapene.

De o parte și de alta a ferestrelor, spre colțuri, cite un tablou mare în rame aurite: cromolitografii cu scene de vînătoare.

Între geamurile din spre răsărit, o măsuță cu oglinda ei, care arăta dreaptă, privind, pe Tinca. Acolo pe măsuță erau, în rame de scoici, portretele bătrînilor și a mamelor moarte, a cucoanei Anica și a cucoanei Maria. Tinca se uita zîbind la ele, cucerită încet-încet, în liniștea odăii, de aduceri-aminte.

Pe masa rotundă din mijlocul odăii, pe care își sprijinia ea dreapta, era lampa de bronz cu globul de sticlă, pusă pe o tablă împletită din lînuri colorate. Apoi în jur o scoică mare răsucită în sfredel și citeva *bibelouri*: căței, pisici, copii de metal sau de piatră moale. Și, în jur, scaune de paie, iar pe lîngă părăți *fotelurile*, pe care le întregia canapeaua de supt covor, — toate îmbrăcate în satin cu flori mari portocalii și vișinii.

Și madam-Negrea se uita la toate, să vadă dacă sînt bine așezate, dacă n'a mai rămas undeva un fir de puf ori de praf. Începu apoi a umbla cu pași înceti încolo și îcoace, așezînd și celelalte lucruri neînsemnate, care erau aninate ici-colo, umplînd golul părăților.

Totul o mulțămia. Dar fața-i serioasă dintr'odată se luminează de un zîmbet: în cadrul ușii sta drept Vasile și o privia.

«Te-am prins, zise el vesel, faci inspecția!...»

Ea începu a rîde și se apropiă de el: «Bună-dimineața!», și-i întinse obrazii, dintr'odată rumeniți. Apoi înaintară pînă în mijloc.

«Te-am căutat întăiu în grădină... zise Vasile.

— Nu, în grădină mergem acuma. Am să fac un buchet, să-l punem aici pe masă...

— Atunci hai mai răpede, că pe urmă plec în piață cu mama-Ioana.

— Gospodarule, gospodarule! grăi Tinca zîbind, ai început a te deprinde...»

El o apucă, rîzînd, de mîină, și ieșiră în grădiniță. De-asupra, în colivia lui verde, scatiul cînta, luminat de soarele călduț de toamnă.

«Brava ție! zise Tinca, întorcîndu-se spre cușcă. Cînți, măcar că azi nimeni nu ți-a dat apă și sămînță...»

Apoi, printre straturile de flori rămase nevestejite de aburirile bru-moase ale lui Septemvirie, prinse a umbla și a culege. Se apleca, ru-pea firul, se ridica și întindea floarea lui Negrea, care o înmănunchia cu o serioșitate destul de bărbătească.

Intrînd în casă, Negrea întrebă:

«Ei, ce mîncăm azi, dragă?»

Și începură a vorbi despre cumpărături. Ea număra pe degete, se gîndia privind în lături, și dintr'odată zvirlia o vorbă veselă. Mama-Ioana, îmbrobodită cu casinca-î neagră, îi privia liniștită cu ochii ei mititei pierduți în brăzdăturile și încrețiturile obrazului, — și aștepta cu panerul trecut prin brațul drept.

După ce plecă Negrea, Tinca își cercetă cămăruța. Dulceață avea, cafea rîșnită era, musafirii puteau să-și ia o cafea și un or pofti. Și gospodina nouă simția o ușoară mîndrie că era și ea așezată în cuibul ei, avea toate ale ei, că va primi în casa ei oameni cari vor putea vedea și curățenie și lucruri ca la orice căsnicie veche.

Și vremea trecu în oarecare nerăbdare pînă la amiază, și de la amiază încă două ceasuri lungi se scurseră, în plimbări prin salonaș, de la ferestrele din față pînă în fund, și 'napoi. Vasile, cam moleșit după masă, sta pe canapea, gînditor. Schinbaū din cînd în cînd vorbe puține. Une-orî Tinca se așeza alături de el, și o clipă își pleca obrazul lîngă al lui.

Dintr'odată se întoarse de la geam spre el, și zise răpede, aprinsă:

«Vine! cucoana-Săftica!..

— A! Ionescu...» îngînă Negrea. Se sculă, își așeză cu palma haina, apoi își trecu degetele prin păr.

Tinca ieși în antret, mlădioasă în rochia-î cenușie, cu ochii albaștri zîmbitori în cununa părului bălaiū, frumos încrețit și așezat cunună în jurul frunții.

Prin grădiniță venia cucoana-Săftica, uscată, strînsă bine în rochia-î neagră împodobită la piept cu rîuri de mărgeluțe scînteietoare ca păcura, și c'o pălărie mare c'o pană de struț cum e caimacul ca-

felei. Domnul Ionescu venia ceva mai în urmă, în *sacoă* pestriț, cu obișnuitu-î baston cu măciucă de fildes în mână.

«A! bonjur, dragă madam Negrea!

— Bonjur! bine-ați venit... Poftim...»

Cucoanele se sărutară, domnul Ionescu se descoperi și sărută mîna Tincăi. Stăpîna casei li făcu apoi loc, și vorbind, porniră spre salonaș.

«Ce mai făceaî mata?

— Bine, uite, prin casă, ca Dumineca...

— Da' domnu' Negrea, bine? întrebă zîmbind Ionescu.

— Poftim iacătă-lă-î, foarte bine...»

Vasile se arătă în ușa. Duse la buze mîna cucoanei-Săfticăi, apoi se întoarse spre Ionescu și-î dădu mîna:

«Aha! ce mai faci, cucoane? bine-bine?

— Bine», răspuse Negrea. Și se așezară pe scaune, lingă masa din mijloc, pe care strălucia proaspăt buchetul de flori cules dimineață.

Urnă o tăcere scurtă. Apoi cucoana-Săftica se uită zîmbind cu bunătate la Tinca, și zise:

«Ei, ce-ați mai făcut, ce-ați mai dres?»

Întăiu, afacerile cele mici de gospodăriei avură locul. Tinca mărturisia că în adevăr s'au cam scumpit toate, și, ca o gospodină veche, găsi că «neconținut trebuie să stai cu punga deschisă».

«Hei, asta nu-î nimic, rosti madam Ionescu cu un oftat; eî de atîția ani mă lupt... Dar n'ai ce face, îți spun eî...»

Și, cu gura-î cam mare, cu buzele suptiri, începu tînguirile: cît e de greu să ții cumpăna, cum trebuie să tai din toate părțile; copiii rup; de-ar avea și strai de fier și tot ar trece prin ele, — pe urmă vine o durere, o boală... Iată dumneaei de patru ani suferă. Uite, așa un boș, parcă se suie și se coboară dela gît la stomach... S'a căutat cu doctori, pe unde n'a fost, — nimic, bani zviriți în baltă!

Pe urmă, e greu de trăit așa, într'un tîrgușor. N'ai unde ieși, unde să mai vezi ceva. Nicî tu teatru, nicî tu circ, cum e într'un oraș mare. Tot în casă și iar în casă! te strici, te sălbătăcești de la o vreme!

Tinca asculta și dădea încet din cap, c'o ușoară umbră în privire.

Alături, Negrea vorbea de una de altă cu Ionescu. S'aude că guvernul nu mai are mult, gazetele țipă, nedreptăți peste nedreptăți în toate părțile...

«Ași! zise Vasile, parcă te poți încrede în ce spun gazetele? Mai spun și minciuni...»

— Ei așa-î, dar tot, știî...» răspuse cu neîncredere Ionescu.

Și trecură apoi la vreme, la toamna lungă.

«Acesta e semn bun, vorbi domnul Ghiță Ionescu, ducându-și degetele cu vârfulurile groase la mustăți. Poate anul viitor a fi mai bun...»

Urmă o clipă de tăcere. Cucoana-Săftica întinse mîna spre vasul de pe masă și scoase o pauze.

«Bine, madam Negrea, mată tot mai ai flori în grădină?...»

— Pe ici, pe colo...» răspunse Tinca; și dintr'odată își aduse aminte de datoriile-i de stăpină a casei. Se sculă:

«Vă rog să mă scusați un moment...»

— Vaî de mine, zise cucoana-Săftica, mată poate vreî să te deranjezi cu dulceață, cu cafea... Zău nu te mai supăra...

— De ce? nici-o supărare...»

Cînd se întoarse, madam Ionescu vorbea cu Negrea și domnul Ionescu tăcea, și își răsflira mustățile, privindu-le atent în lungul nasului.

Mama-Ioana intră îndată încet, cu tablaua cu dulceață. Era îmbrobodită cu tulpan curat și avea pestelcă albă d'innainte. Se opri în fața cucoanei-Săftica. Dumneaei scoase cu luare-aminte din chisea, pe vârful linguriții numai, dulcețul. Apoi, după ce bău apa și dădu drumul linguriții în păhar, se întoarse spre Tinca, trecîndu-și batista pe buze:

BCU Cluj / Central University Library Cluj

«Mersi. Foarte bun dulceț.: Uite, eî anul ista n'am găsit cireșe albe...»

— Aî fost cam rari, zise Tinca.

— Mersi! zise și domnul Ionescu.

— Pentru puțin. — Mamă-Ioană, faci și două cafele...

— Zău, madam Negrea, nu te mai supăra, rosti cucoana-Săftica, plecînd puțin capul pe umăr.

— Vaî de mine, ce supărare poate fi asta?»

În tăcerea care urmă, se auzi afară cîntecul subțire al șcatiului.

Tinca se plecă puțin, privind pe fereastră.

«Ce-i? întrebă madam-Ionescu. A da, vine Neculcea...»

Madam Negrea ieși numaidecît. Se auziră glasuri, veni o undă de ris — și cucoana-Marița intră întâi, naltă, slabă, cu ochii mari și frumoși încă.

Negrea ieși innainte, îi sărută mîna; scutură și brațul lui Neculcea, care venia așezîndu-și răpede cu mînile barba și părul. În picioare, cu toții, schimbară cuvintele începutului, apoi se așezară.

Bărbații, cu mînile pe genunchi, se plecară unii spre alții, iar cucoana-Marița, între madam Ionescu și Tinca, întorcea capul cu zim-

bete spre una și spre alta și grăia încet, c'o înmlădiere moale și sfioasă de glas.

Mama-Ioana mai veni odată cu dulcețul. Și, după ce aduse și cafelele, boierii își făcură cite o țigară și se învălură în nori cenușii, vorbind.

Negrea se desmormise, i se aprinseseră ochii, povestea unele întâmplări din oaste, și din când în când ceilalți doi izbucniră în risete vesele. Tinea, între cucoane, acum se luase după șuvoiul vorbeii. Asculta pe cucoana-Săltica, asculta pe cucoana-Marița, răspundea și ea, pînă ce madam Ionescu lunecă într'o bogată povestire, cu anănunțe foarte încurcate, despre una Scomsca, o Leașcă, care de mult ținea locanță în Vascani și cucerise pe toți holteii funcționari; toți mîncau la ea și cheltuiau banii acolo la jocul de cărți... Și în taină, șoptit, Tinea află că, mi se pare, acolo a deprins întâiu cuconu' Iorgu macaua și treizeci-și-unu.

În fumul de țigări și în vorba încălzită, mai intră și Nicu Tanasache, cu cucoana-Tarsița. El își legăna greu, pe picioarele scurte, burta uriașă, cu fața roșcovană mulțămită; și ochii verzi, cu scînteii în lumină, se mișcău cercetători, îngropați sub frunte. Cucoana-Tarsița era o femeie neînsemnată, cu fața și cu ochii șterși, potrivit de naltă și potrivit de plină. Vorbia puțin și, cînd se întorcea bărbatu-său spre ea, tăcea, așteptînd parcă ceva.

Între cei trei, Tanasache se infierbîntă îndată și începu a vorbi tare, cu întreruperi de risete, care-i purtau, ca izbiri de valuri, pîntecele. Și, într'un răstimp de tăcere a cucoanelor, numai glasul lui rămase, pătruns de oarecare minie. Era vorba de o afacere cu țeranii din vatră. Se plîngeau de o nedreptate a pîcherului la lucrul beilicului.

«N'au dreptate, domnule, zicea el răpede, n'au dreptate! Îți vorbesc eu, care-i cunosc... Mă rog, ce? dacă-i dai nas țeranului, s'a sfirșit... Eu n'am pățit-o? dar bine, trebuie să știi că a fost mare ticăloșie la mijloc... Bine, domnule, mă duc la vînat și eu odată — mă duc rar, din an în paște, — și merge cu mine și Grigore Pușcașul, îl știți, cu doi țaranii... La pîndă. Și m'așează, domnule, deasupra bălții, sus, pe mal, între niște ciuline... Ei? da' după un sfert de ceas nu m'am dus cu mal cu tot pînă la genunchi în apă?..... Mie-mă spui? Te porți bine cu el, domnule, îl cinstești, și el — poftim! Și încă cînd îți vine colo, cu jalba, să-l primești și... ceia... Da' lasă-mă, domnule, îți foarte mulțămesc!»

Dădea din mîni și obrazul i se făcuse stacojiu.

«Sigur, zise Ionescu, se întimplă lucruri care...

— Bine, bine, răspunse Tanasache săltînd puțin pe scaun, doar ești ajutor de primar, ești om cu oarecare... hm! se poate una ca asta?...

— Așa-î, de sigur... adăogi Negrea.

— Și 'ncă-mî mai vorbește mie unul și altul!... tresări iar Tanasache, răpezindu-și înnainte mînil. Că țeranul așa, că țeranul pe dincolo... Ei nu, domnule, nu-î așa, țî-o spun eu! Adecă ce-am înțeles? ce fel de politică e asta? Politică?... — și ajutorul privia cu dispreț pe cei din jur —, asta-î politică? Îmî vin dumneelor cu legî copiate, îmî vin cu Ștruțber, asta-î țară? — Să-mî dai voie să-ți spun....

— Sîntem încă la început, zise Negrea.

— Cum? strigă Tanasache, întinzînd capu 'nnainte.

— Sîntem încă la început.

— Așa? la început? Hah! dumneavoastră îmî umblați cu scuză.... Apoi dacă-mî umblați cu scuză, n'am făcut nimic.... Așa, — dă-mî voie să-ți spun că n'am făcut nimic!... Ce-aû făcut dumneelor pînă acum?

— Cine? întrebă Negrea.

— Cum cine? Asta-î frumos! Cei de la putere! Ce-aû făcut?... spune!... — Ceilalți tăceaû. — Vezi?

N'aû făcut nimic, domnule, nimic!

— Dar ai noștri?» îndrăzni încet Ionescu.

Tanasache îl privi de sus în jos cu milă și pufni:

«Ai noștri? Află, domnule, că e un denunț la mijloc, că vor veni să ne radă, că, dacă vor ei, ne-am dus dracului! Înțelegî «ai noștri?»

Ionescu rămase cu gura căscată.

«Cum? ce este?»

— Se zvonește, zise mai domolit Tanasache. Poftim! Dumneata, funcționar pașnic, — vine și se ocupă de dumneata! De ce nu-și vād de Ștruțber, de legile lor.... Fură, domnule, fură ca'n codru, — mă'nțelegi? Asta-î politica....»

Se întinse tăcere, și ajutorul se șterse de sudoare. Cu tot bielșugul de vorbe, nimenî însă nu înțelegea despre ce-î vorba.

Ionescu își duse mîna la mustăți și voia să mai zică și el o vorbă, dar cucoana-Săftica se sculă.

«Am stat cam mult, să mergem, Ionescule...»

Soțul se sculă. Tinca-î petrecu pînă la ușă. Acolo madam Ionescu zise:

«Mai poftim pe la noi...»

— Cu plăcere...» răspuse Tinca.

Înăuntrul, între cei rămași, vorba slăbi, — și curînd se sculă și Nicu Tanasache și, cu ochii, făcu semn nevestei, să se ridice de pe scaun. Indată se ridicară și ceilalți. După sărutări și stringeri de mînă, Negrea și Tinca îi petrecură pînă în grădiniță. Apoi, unul lingă altul, se întoarseră încet, tăcuți, spre casă, prin lumina piezișă a soarelui.

În salonaș era fum de tutun. Tinca deschise ferestrele, apoi se întoarse cu un zîmbet vesel spre Negrea, care rămăsese lingă masă, cu minile în buzunările pantalonilor :

«Ei, ce stai așa? la ce te gîndești?»

Negrea prinse a rîde :

«Cum la ce mă gîndesc? Bine, am intrat și noi în rînd cu lumea... Asta-i puțin lucru?»

Ea se răpezi cu pași scurți și-l cuprinse de după git:

«Da, ai fost foarte serios... M'am tot uitat la tine...

— Hm! Te-am văzut eă... murmură Negrea și o sărută ușurel pe ureche. Apoi își îndreptă capul : «A! bine, dragă, am uitat să-ți spun... Bătrîniî n'au venit azi...»

Așa, alăturați, se așezară pe canapeaua din fund. Tinca zise c'o umbră de mîhnire :

«Da, n'au venit. Mă gîndesc ce-o fi făcînd tata...

— Ei nu, dragă. Știaî că azi ni vin musafiri și ne-au lăsat în pace... Ne-am întîlnit dimineață în tîrg... Am uitat să-ți spun... Bunică-tău a zis că vine mîne, să-și vadă fetița...

— Bun, bun, înginâ tînăra. Dac' a zis că vine mîni, m'am liniștit...»

Prin ferestrele deschise, ieșiau ușoare șuvițe de fum. Peste grădiniță se așternea, tot mai mare, umbra casei. Scatiul, afară, ciripia, de abia auzit, în gușă. Și amîndoî tineriî, alături, în umbra din fund, stăteau pe gînduri, cu ochiî ațintiți.

(Va urmă.)

MIHAIL SADOVEANU.

COLȚ CLASIC

În parcul unde visătoare
Asemeni vechilor naiade,
Cu foi de viță 'n cingătoare
Ascultî cum gîrla moriî cade,

Cum de pe mal, să'nvingi florul,
— În liniște încrezătoare —
Tot cerci în undă cu piciorul,
Scăldată'n arșița de soare,

Încununat de lăuruscă
— Piciorul prins în rădăcină —
De supt un nuc își 'nalță bruscă
Un faun statuia 'n lumină.

Un țipăt fără voie-ți scapă...
Rămîi în loc înmărmurită :
Un Faun oglindit în apă
Suride 'n umbră de răchită.

GEORGE G. ORLEANU.

CRONICĂ

Am primit cartea despre Cipariu a d-lui I. Rațiu (*Timoteiul Cipariu, viața și activitatea lui*, Blaj, 1905). Ea vine îndată după micul studiu asupra lui Cîrlova. Profesorul de românește de la Blaj e un om harnic și plin de râvnă, cum trebuie să spunem că nu sînt atîția alți profesori de romînă din lungul și largul Ținuturilor românești de «dincoace» și de «dincolo». Prin mai multe cercetări făcute muncitor și critic asupra izvoarelor, d. Rațiu a ajuns să cunoască bine această epocă din literatura noastră. Scrie foarte curgător românește și se ține în curent cu ce se lucrează pretutindeni. Biografia lui Cipariu e foarte complectă și precisă: cu dînsa va trebui să începă oricine va atinge de-acum înnainte acest capitol al scrisului românesc. Am găsit cu plăcere cîteva pagini din acele articole ale lui Al. Odobescu asupra lui Cipariu, care, de și tipărite la noi în vechiul ziar «Epoca», — cu un caracter așa de literar, de *ales*, — aũ fost cu totul uitate. Articolele acestea fac parte din ce e mai bun în opera lui Odobescu, prin extraordinara lor vioiciune și colorația lor fină și suggestivă. Ele nu se află însă în ediția Operelor acestui fruntaș scriitor. Dăunăzi, am avut în mînă *inedite* de-ale lui Odobescu, pe care le păstrează familia: discursuri, studii, o veche călătorie la Londra, note din călătoria sa în țară pentru cercetarea mănăstirilor, scrisori. Din lipsă de mijloace, nu s'aũ putut tipări. Și totuși anul acesta zeci de mii de lei s'aũ aruncat cu pumnii la toți cerșitorii și schilozii literaturii românești, numai pentru că făcuse, prin injurii adresate oamenilor cum se cade, interesele unui partid politic!

*

Al doilea nr. din *Revista generală a învățămîntului*, condusă de d. Haret, a apărut. Alături de scriitorii cari aũ ceva de spus, se vede — cum era de așteptat — și cite un șiret care se îmbulzește, făcîndu-și socotelile.

*

O broșurică elegantă, «Parochia Sf. Nicolae Vlădica din Prund», s'a tipărit cu ocazia unei clădiri de biserică bucureșteană. Biserica e, firește, încă o contrafacere a *Doamnei Bălașa*, dar în cärticică se cuprînd și unele informații istorice bune.

*

Se știe că poetul Coșbuc tipărește în *Albina*, de multă vreme, articole privitoare la obiceiurile și credințele poporului nostru și la deosebite subiecte din lumea cea mare a țerilor și oamenilor. D. Coșbuc le scrie cu o deosebită dragoste. O parte din ele le-a strîns acum în publicația intitulată «Din ale neamului nostru».

*

Cu multă mirare am văzut opera unui preot bucureștean, pâr. Șt. Ionescu, care lămurește pe credincioși într'o broșură elegantă despre «Ames-

tecul dracilor în lume». Ce-a găsit să scrie și părintele! E drept că rostul dracilor pe lume e foarte mare: ei ar trebui urmăriți însă pe terenul literar, unde spun minciuni și scriu prostii, pe terenul politic, unde organizează partide și hrănesc pe netrebnici și necinstiți din munca celor cinstiți și harnici, și așa mai departe... Dar pentru așa o cercetare n'ajung puterile păr. Ionescu!

*

Ni se trimete colecția ziarului *Dreptatea poporului* (titlul vechiu era: *Dreptatea și lumina poporului*), care apare de doi ani în Timișoara. Vorbind numai de înfățișarea sa literară, e o publicație îngrijită, care-și dă osteneala să se lămurească și asupra altor fapte decât cele dintr'un cerc local, mai mult sau mai puțin îngust. Ea dă apoi o sumă de știri interesante despre viața în părțile bănățene, unde caută să îndrepte poporul spre muncă, economie și bunele datini. Cercetătorul de limbă poate găsi o sumă de cuvinte necunoscute, unele frumoase. Din când în când se dau poezii populare, dintre care balada din an. II, nr. 2, e prețioasă.

*

În «Note și reflexiuni la situația politică a Românilor din regatul ungar» (Sibiiu, 1905), d. Aurel Ciato, un tânăr, stabilește punctul de vedere că orice mișcare de astăzi trebuie să aibă de scop trezirea la conștiință a mulțimilor celor mari, crearea *conștiinții naționale*. După aceia d-sa se încurcă în polemici cu fel de fel de adversari, oameni cari au greșit sau oameni cari au vrut să greșească. Punctul său de vedere e însă just, *singurul* just. Conștiința națională vine însă numai dintr'un anume grad de dezvoltare armonică a *culturii* naționale. Ce fac pentru dînsa bătrîni, ce faceți pentru dînsa d-voastră tinerii, d-le Ciato? Oarecare mișcare în Blaj, *Lucefărul* din Budapesta, prin ziare, știri culturale, intenționat necomplete, venite de la Ardeleni din România, băgați până în gît în intrigile și miseriile de la noi... Și alta ce? Pentru *trei milioane* de oameni!

*

În Anuariul școlii de fete din Sibiiu, unul din profesori, d. Victor Păcală, tipărește amintiri din Italia care sînt vrednice de laude, ca observație, limbă și mișcare. Autorul are datoria să le tipărească pe toate, în volum.

*

Un bust s'a înălțat în grădina Ateneului din București, lui Traian Dimitrescu, poet craiovean, pe care concetățenii săi n'au vrut să-l vadă în marmură, fiindcă avea reputație de sceptic și revoluționar. Dimitrescu era un mare admirator al literaturii franceze nouă, pe care încerca s'o imite, nemerind ici și colo, mai ales de cînd își prevedea moartea în tinereță, cite o notă duioasă sau chiar *dureroasă*. În grădina Ateneului să fie oare locul său? El se va simți bine lingă G. Dem. Teodorescu, dar nu și lingă Mihail Eminescu, alt vecin al său de nemurire cioplită și turnată în bronz.

N. IORGA.